

POKAZATELJI O MIROVINSKIM SUSTAVIMA U ZEMLJAMA EUROPSKE UNIJE

VRSTE MIROVINSKIH PRIMANJA

Izvori prihoda koje Europljani dobivaju u starosti mogu se podijeliti u četiri kategorije: zakonom propisane ili državne mirovine, profesionalne (zaposleničke) mirovine (occupational pensions), osobne mirovine i prihodi od rada ili osobne štednje. Relativna visina prihoda iz svakog od ovih izvora ovisi o više čimbenika i varira od jedne do druge zemlje.

Što se tiče zakonski obveznih mirovina, u svim zemljama Europske unije osobe bez drugih prihoda koje dosegnu određenu dob dobivaju minimalnu mirovinu za umirovljene radnike. Obvezna mirovina može se sastojati od dva dijela: univerzalna starosna mirovina i dodatna, uz plaću vezana mirovina. Takav je slučaj u Nizozemskoj, Danskoj, Švedskoj, Finskoj, Irskoj i Velikoj Britaniji. U nekim drugim zemljama nema jedinstvenog mirovinskog sustava nego je mirovina utemeljena na profesionalnom (zaposleničkom) statusu. Oni koji su izvan takvog sustava (npr. samozaposleni i obiteljski radnici) mogu dobiti univerzalna minimalna socijalna davanja (socijalna pomoć). Takva je situacija u Njemačkoj, Austriji, Francuskoj, Belgiji, Luksemburgu, Italiji, Španjolskoj, Portugalu i Grčkoj.

Profesionalne (zaposleničke) mirovine mogu biti različite. Prije svega, razlikujemo obvezne i dobrovoljne mirovine. Zatim, zaposleničke mirovine mogu biti vezane uz kompaniju ili granu djelatnosti. Međutim, značajno je da su ovom vrstom mirovina u svim zemljama-članicama pokriveni svi zaposleni. Nadalje, u osam zemalja-članica (Švedska, Finska, Danska, Velika Britanija, Nizozemska, Francuska, Njemačka i Grčka) zaposlenički su mirovinski sustavi obvezni za posebne, a dobrovoljni za druge skupine zaposlenika. Ovim dodatnim sustavima upravljaju državna tijela. U preostalih sedam zemalja (Irska, Belgija, Luxemburg, Austrija, Italija, Španjolska i Portugal) članstvo u zaposleničkim mirovinskim sustavima tretira se kao element naknade za rad.

U pogledu osobnih mirovina, neke države-članice EU daju povlastice za osobne mirovine koje su dodatak temeljnim državnim mirovinama. To je posebno slučaj u Nizozemskoj,

Velikoj Britaniji, Irskoj, Španjolskoj i Portugalu.

Prihode od rada, pored obveznih mirovina, mogu ostvarivati umirovljenici u svim zemljama. Jedino je Španjolska uvela restrikcije.

REFOME MIROVINSKIH SUSTAVA

U svim zemljama EU priznaju nužnost mirovinskih reformi s ciljem kontrole mirovinskih deficita i pripreme za "umirovljenički bum" u prvim decenijama 21. stoljeća. Neke su zemlje već provele značajne reforme kao Francuska (1993.), Italija (1995.) i Švedska (1998.).

U pogledu ranog umirovljenja poznato je da je deset zemalja, posebno 80-ih godina, uvelo takvu mogućnost. Međutim, Njemačka i Danska nedavno su uvele redukciju ranog umirovljenja.

Također se uvodi parcijalno umirovljenje koje znači podjelu vremena između rada i umirovljenja (npr. u Danskoj i Njemačkoj), kao i fleksibilno umirovljenje zahvaljujući kojem radnici mogu birati kada će ići u mirovinu unutar određenog razdoblja (Belgija i Italija).

Većina zemalja podiže dob umirovljenja, a pri tome se u pravilu izjednačava doba granica umirovljenja za muškarce i žene (Austrija, Njemačka, Grčka, Portugal, Velika Britanija). Italija i Švedska uvele su minimalnu dob umirovljenja.

Doprinosi za mirovine proteklih su godina podignuti u svim zemljama-članicama EU. U Francuskoj i Italiji povećano je kontributivno razdoblje za punu mirovinu, a u Belgiji je uvedena nova vrsta doprinosa kategorijama zaposlenih s višim plaćama!

Uglavnom se nastoje smanjiti mirovine. To se postiže na razne načine. Npr. vezivanjem mirovina uz uplaćene doprinose, a ne plaće (Italija i Švedska) ili mijenjanjem metoda obračuna mirovina u odnosu na plaće (Austrija, Francuska). U Danskoj i Nizozemskoj temeljne se starosne mirovine računaju uzimajući u obzir druge prihode umirovljeničkih obitelji, a u Danskoj se takve mirovine vežu uz poreze. U Velikoj Britaniji i Italiji promijenjeni su načini usklađivanja mirovina, a Finska je smanjila mi-

rovinski maksimum koji mogu primiti zaposleni u javnom sektoru.

U nekim se zemljama potiču dodatni, fondovski mirovinski sustavi, kao u Danskoj, Italiji i Švedskoj. Također se osobne mirovine stimuliraju u Francuskoj kao i u nekim drugim zemljama.

Konačno, općenito se poboljšavaju propisi radi zadovoljavanja osnovnih potreba umirovljenika. Tako su najniže mirovine povišene u

Grčkoj i Portugalu, a u Portugalu se one usklađuju s plaćama. Nadalje, prema presudi Europskog suda, radnici zaposleni s djelomičnim vremenom moraju se uključiti u mirovinske sustave.

U Tablici 1. navedeni su pokazatelji o uvjetima umirovljenja u zemljama-članicama EU i to dob umirovljenja, minimalni uvjeti za temeljnu mirovinu, kontributivno razdoblje za temeljnu mirovinu te način usklađivanja mirovina.

Tablica 1.

Zakonom propisane temeljne mirovinske sheme u Europskoj uniji: uvjeti i pristupi

Zemlja	Dob umirovljenja	Minimalni uvjeti za temeljnu mirovinu	Razdoblje doprinosa za punu temeljnu mirovinu	Usklađivanje mirovine
Austrija	Muškarci: 65 Žene: 65 (Za žene se dob umirovljenja povećava dok se 2024. ne izjednače s muškarcima)	15 godina (180 mjeseci doprinosa)	45 godina	Jednom godišnje, vezano uz neto plaće
Belgija	60-65 (fleksibilno)	Ne postoje	Muškarci: 45 godina Žene: 40 godina	Jednom godišnje prema životnom standardu. Automatski, prema cijenama na malo ako je indeks promjene 2% ili više.
Danska	67	Trogodišnji boravak između 15. i 67. godine	Četrdesetgodišnji boravak između 15. i 67. godine	Jednom godišnje prema plaćama
Finska	65	Trogodišnji boravak nakon 16. godine	Četrdesetgodišnji boravak između 16. i 65. godine	Jednom godišnje, prema indeksu troškova života
Francuska	60	Kvartalno osiguranje	151 kvartal (povećava se na 160 u 2003.)	Jednom godišnje prema cijenama i plaćama
Grčka	Muškarci: 65 Žene: 60 (65 od 1993.)	4.500 dana uplate doprinosa (4.200 do 1992.)	7.800 dana za osigurane od 1992.	Vezano za povećanje mirovina u državnim službama
Irska	65 (umirovljenička mirovina) 66 (starosna mirovina)	Vezano za dob prije 55; doprinosi kroz 156 tjedana s 24-tjednim prosjekom godišnje (20-tjednim za starosne)	Prosječno 48 tjedana godišnje	Jednom godišnje
Italija	Muškarci: 62 Žene: 57 (postupno se povećava na 65/60 za 1 godinu svakih 18 mjeseci)	Doprinosi tijekom 16 godina (povećava se za 1 godinu svake 2 godine)	40 godina	Jednom godišnje prema radničkim troškovima života

Zemlja	Dob umirovljenja	Minimalni uvjeti za temeljnu mirovinu	Razdoblje doprinosa za punu temeljnu mirovinu	Usklađivanje mirovine
Luxemburg	65	Osiguranje tijekom 120 mjeseci	40 godina	Automatski prema cijenama ako je indeks promjene veći od 2,5%, jednom godišnje prema zaradama
Nizozemska	65	Ne postoje	50 godina	Dva puta godišnje prema prosjeku ugovorenih plaća
Njemačka	65 u načelu	Osiguranje tijekom 60 mjeseci	do 45 godina	Jednom godišnje prema prosjeku neto raspoloživih prihoda
Portugal	Muškarci: 65 Žene: 62,5 (65 od 1999.)	15 godina s minimalno 120 dana godišnje	40 godina	Jednom godišnje prema inflaciji
Španjolska	65	Doprinos koji se odnosi na zadnjih 15 godina, uključujući minimalno 2 godine od 8 koje su neposredno prethodile umirovljenja	35 godina	Jednom godišnje prema očekivanim promjenama u indeksu potrošačkih cijena
Švedska	65	Trogodišnji boravak	Kvalificirani rezident u 65.	Jednom godišnje, prema cijenama
Velika Britanija	Muškarci: 65 Žene: 60 (povećava se na 65, 2010-2020)	50 doprinosa prije 1975., ili 25% radnog vijeka	90% pojedinačnog radnog vijeka	Barem jednom godišnje, prema općoj razini cijena

U Tablici 2. su podaci o izdacima za starosne mirovine u 12 zemalja-članica Europske unije (bez Austrije, Švedske i Finske), zatim udjel umirovljeničke u ukupnoj populaciji te

mirovinskim troškovima po umirovljeniku u odnosu na prosječni nacionalni bruto proizvod per capita.

Tablica 2.

Korisnici i izdaci za starosne mirovine

	Starosne mirovine* (u % BDP-a)	Stanovništvo iznad dobne granice umirovljenja (% ukupno)	Ranije umirovljenje (% ukupnog stanovništva)	Ukupno umirovljenje (% ukupnog stanovništva)	Troškovi po jednom umirovljeniku (% BDP-a per capita)
Belgija					
1980.	11,0	16,4	2,8	19,2	57,5
1993.	11,9	16,8	3,5	20,3	58,9
Danska					
1980.	10,0	12,5	2,3	14,7	67,7
1993.	11,0	13,7	3,1	16,7	65,6
Njemačka					
1980.	11,9	17,1	1,1	18,3	65,3
1993.	12,1	19,9	1,1	21,8	55,6
Grčka					
1980.	6,1	14,6	1,9	16,5	37,0
1993.	10,2	18,0	3,6	21,5	47,6
Španjolska					
1980.	7,2	11,0	1,8	12,8	55,8
1993.	9,4	14,4	2,1	16,5	56,7
Francuska					
1980.	10,5	17,1	1,2	18,3	57,4
1993.	12,7	19,7	1,1	20,8	61,2
Irska					
1980.	6,2	10,1	0,7	10,8	57,3
1993.	5,7	11,4	1,0	12,4	46,2
Italija					
1980.	9,9	18,1	1,5	19,5	50,9
1993.	15,4	24,7	1,9	26,6	57,8
Luxemburg					
1980.	12,0	14,0	2,2	16,2	74,2
1993.	11,2	13,8	4,1	17,9	62,8
Nizozemska					
1980.	9,5	11,5	1,1	12,5	76,1
1993.	11,9	13,0	1,6	14,6	81,4
Portugal					
1980.	4,6	12,6	4,5	17,1	26,7
1993.	7,0	15,6	4,4	19,9	35,3

	Starosne mirovine* (u % BDP-a)	Stanovništvo iznad dobne granice umirovljenja (% ukupno)	Ranije umirovljenje (% ukupnog stanovništva)	Ukupno umirovljenje (% ukupnog stanovništva)	Troškovi po jednom umirovljeniku (% BDP-a per capita)
Velika Britanija					
1980.	8,5	17,6	1,0	18,5	45,8
1993.	10,8	18,2	0,7	19,0	57,1
EUR					
1980.	10,0	16,0	1,6	17,6	57,0
1993.	11,9	19,0	1,7	20,8	57,2

* Starosne mirovine uključuju i obiteljske mirovine.

Izvor: Eurostat, ESSPROS database, Demographic Statistics and Community Labour Force Survey

U svim zemljama EU od 1980. do 1993. godine udio troškova za starosne i obiteljske mirovine porastao je od 10,0 na 11,9% BDP-a. Najznačajnije je povećanje bilo u Italiji (od 9,9 na 15,4%), a najmanje u Njemačkoj (od 11,9

na 12,1%) dok je u Irskoj i Luxemburgu došlo čak do smanjenja udjela troškova u BDP-u (Irsko: od 6,2 na 5,7%, a Luxemburg: od 12,0 na 11,2%).

Tablica 3.

Procjene aktiva koje služe za pokrivanje dodatnih mirovina u zemljama EU (u nacionalnoj valuti i u ECU-ima)

Zemlja	Tip institucija koje drže vrijednosti	Godina	Procjene vrijednosti (u min)	
			U nacionalnoj valuti	ECU
Belgija	- grupno osiguranje - mirovinski fondovi	1991.	503.442 BF	11.923
		1991.	206.000 BF	4.879
Danska	- životno osiguranje - osobni računi u bankama - mirovinski fondovi	1991.	222.000 Dkr	28.071
		1991.	76.400 Dkr	9.660
		1991.	129.200 Dkr	16.337
Francuska	- AGIRC/ARRCO - drugi fondovi	1991.	140.000 Fr	20.077
		1992.	168.800 Fr	24.648
Njemačka	- knjižene rezerve - Pensionskassen - drugo	1992.	250.000 DM	123.743
		1992.	95.000 DM	47.022
		1992.	88.000 DM	43.557
Grčka	- mirovinski fondovi	1989.	398.100 Drs	2.226
Irsko	- mirovinski fondovi	1992.	9.700 IRL	12.751
Italija	- mirovinski fondovi	1991.	11.250.000 L	7.337
Nizozemska	- fondovi privatnog sektora - javni sektor	1992.	240.485 FL	105.716
		1992.	187.075 FL	82.237

Zemlja	Tip institucija koje drže vrijednosti	Godina	Procjene vrijednosti (u mln)	
			U nacionalnoj valuti	ECU
Portugal	- mirovinski fondovi	1992.	452.000 ESC	2.587
		VI/1993.	556.400 ESC	3.185
Španjolska	- mirovinski fondovi	1992.	658.352 Pta	4.968
	- individualni računi	1992.	424.619 Pta	3.204
	- mutualističke udruge	1992.	850.000 Pta	6.414
Velika Britanija		1991.	344.000 UKL	490.719

Bilješke:

Njemačka: Druga aktiva uključuje potporne fondove i direktno osiguranje.

Grčka: Samo pomoćni i obvezni fondovi.

Luxemburg: Mirovinska aktiva je beznačajna.

Velika Britanija: Ukupno je neto aktiva osiguravajućih kompanija u Velikoj Britaniji iznosila 277.000 milijuna funti u 1990. godini; podatak u ovoj tablici uključuje životno osiguranje, opće osiguranje i biznis vezan uz mirovine.

U Tablici 3. sadržani su podaci o vrijednosti aktiva (imovine) pojedinih zemalja-članica EU iz kojih se financiraju dodatne mirovine. Kao što vidimo najveća je vrijednost tih aktiva u Velikoj Britaniji, Njemačkoj i Nizozemskoj. Luxemburg praktično nije imao tih aktiva, a relativno je mala vrijednost mirovinskih aktiva

bila u južноевропским zemljama: Grčkoj, Italiji, Portugalu i Španjolskoj, ali i u Francuskoj, što je svakako u vezi s modelima mirovinskih sustava.

Izvor podataka:

Pension schemes in the EU Member State, Euro-link Age, London - Bruxelles, 1996.

Privedio: Vlado Puljiz